

RUTH NIELSEN, E-handelsret, Jurist- og Økonomforbundets Forlag, København 2001, 296 s.

Den gränslösa entusiasm och de enorma förväntningar som bara för något år sedan präglade inställningen till den elektroniska handelns utvecklingspotential har visserligen svalnat något, men det kan inte förnekas att sådan handel redan idag omsätter avsevärda belopp och att den med all sannolikhet kommer att öka även i fortsättningen. Den elektroniska handeln (e-handeln) ger samtidigt upphov till åtskilliga juridiska problem, varav en del är säregna och nya medan andra, trots att de är gamla och välkända, i den elektroniska miljön framstår i en annan dager. Många jurister, inklusive denne recensent, finner det svårt att hänga med denna utveckling, icke minst på grund av osäkerheten inför den nya teknikens möjligheter och funktionssätt. Att e-handeln på en och samma gång berörs av och berör nästan samtliga traditionella juridiska ämnen, såsom civilrätt, förvaltningsrätt, straffrätt, processrätt, internationell privaträtt osv., gör det inte lättare att få ett helhetsgrepp om problematiken.

Det finns därför all anledning att välkomna Ruth Nielsens koncisa och överskådliga framställning av problemområdet. Författarinnan är juridikprofessor vid Handelshøjskolen i Köpenhamn och är i Sverige mest känd för sina arbeten inom arbetsrätten och EG-rätten. Den sistnämnda expertisen är nödvändig för förståelsen av e-handelns rättsliga reglering, eftersom denna till mycket stor del bygger på olika EG-direktiv, först och främst e-handelsdirektivet från 2000, direktivet om elektroniska signaturer från 1999, personupp-

giftsdirektivet från 1995 och en hel del direktiv inom konsumenträtten. Denna EG-rättsliga prägel gör också att boken, som naturligtvis i första hand är avsedd för danska läsare, till helt övervägande del är relevant också för rättsläget i Sverige.

Bokens text är indelad i sju kapitel, i tur och ordning döpta till I. Inledning, II. Rättskällor, III. E-handelstjänster, IV. Elektroniska kontrakt, V. Skydd för personuppgifter, VI. Ansvar och kontroll, och VII. Konfliktlösning. En litteraturlista och ett — tyvärr alltför ytligt — sakregister finns också.

Boken är lättläst och pedagogisk och jag kan ansluta mig till de flesta av författarinnans slutsatser. Några enstaka undantag finns dock. En av de mest centrala frågeställningarna i boken är gränserna för e-handelsdirektivets ursprungslandsprincip. Denna princip, vilken kommit till uttryck i e-handelsdirektivets art. 3 avseende den fria rörligheten av informationssamhällets tjänster på den inre marknaden, tolkas av författarinnan mycket extensivt. I motsats till exempelvis den svenska promemorian om genomförandet av e-handelsdirektivet (DS 2001:13 s. 90–91) anser hon att det ”samordnade område”, där mottagarlandet i princip skall respektera ursprungslandets lag, omfattar icke blott offentlig rätt utan även civilrätt och internationell privaträtt (låt vara med vissa i direktivets bilaga upptagna undantag, såsom parternas frihet att välja vilken lagstiftning som skall tillämpas på deras avtal, avtalsförpliktelser vid konsumentavtal samt formell giltighet av avtal om fast egendom). Hon ifrågasät-

ter t.o.m. förenligheten mellan e-handelsdirektivet och den traditionella kollisionsregel, enligt vilken sakrättsliga spörsmål avgörs enligt lagen i det land där egendomen finns (*lex rei sitae*-regeln), när denna regel vid *on line*-kreditgivning skulle medföra att högre krav än enligt ursprungslandets lag ställs på t.ex. en pantsättning av i mottagarlandet befintlig lös egendom (s. 84–86). Huruvida en så omvälvande förändring i det hittillsvarande rättsläget verkligen kan tolkas in i premiss nr 23 i direktivets preambel, enligt vilken internationellt privaträttsliga regler inte får begränsa friheten att tillhandahålla elektroniska tjänster, är enligt min mening högst tveksamt. Det vore dessutom synnerligen olämpligt om olika sakrättsligt skyddade säkerhetsrätter i ett och samma egendomsobjekt vore underkastade olika rättssystemers måhända inbördes oförenliga regler, beroende på om säkerhetsrätten tillkommit inom ramen för e-handeln eller ej (något som knappast är synligt för tredje man, exempelvis de övriga borgenärerna). Att e-handelsdirektivets ursprungslandsprincip enligt min mening inte gäller i dessa fall betyder naturligtvis inte att man i stället skall tillämpa något slags mekanisk mottagarlandsprincip, utan bara att man skall följa de vanliga kollisionsreglerna vilka dessutom måste respektera EGFördragets allmänna regler om fri rörlighet som de tillämpats i bl.a. EG-domstolens välkända *Cassis de Dijon*-dom.

Av särskilt intresse ur svensk synvinkel är författarinnans kommentarer rörande svensk rätt, däribland påståendet på s. 221 att den

svenska lagen (1998:112) om elektroniska anslagstavlor ålägger tillhandahållaren av denna tjänst uppsiktförpliktelser vilka är oförenliga med e-handelsdirektivets art. 15. Det är riktigt att direktivets art. 15 uttryckligen förbjuder medlemstaterna att ålägga tillhandahållaren en allmän skyldighet att övervaka eller aktivt efterforska fakta eller omständigheter som kan tyda på olaglig verksamhet, samtidigt som den svenska lagens 4 § stadgar att tillhandahållaren, för att kunna uppfylla sin skyldighet att ta bort vissa förbjudna meddelanden, skall "ha sådan uppsikt över tjänsten som skäligen kan krävas", vilket kan synas innebära någon form av kontroll. En med direktivet förenlig restriktiv tolkning av den svenska regeln torde dock enligt min mening vara fullt möjlig, vilket också framgår av att direktivets artikel 15 i den ovan nämnda promemorian Ds 2001:13 inte har ansetts föranleda behov av någon svensk lagstiftningsåtgärd (se promemorians s. 140–141).

Bokens läsning ger mersmak och jag beklagar därför att den helt förbigår vissa viktiga juridiska aspekter av e-handeln, såsom immaterialrätt. Beskattningsaspekterna, exempelvis rörande moms vid gränsöverskridande elektronisk handel, behandlas inte heller, men det kan inte begäras av författarinnan att hon skall vara expert på hela rättsordningen. Redan bredden av de av henne täckta rättsområdena är imponerande. Boken utgör ett viktigt tillskott till den nordiska handelsrättsliga litteraturen och blir till stor glädje för alla jurister vilka behöver en introduktion i e-handelns juridik.

Michael Bogdan